

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 19. ЈАНУАРА 1882.

ПОЗОРИШТЕ

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страни 60 новч. месечно. — Претплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичном стану, у Новоме Саду.

ПЕСНИЦИ И ГЛУМЦИ.

I.

Мишљење, да је добар глумац уједно и уметник, тако се укоренило, да му се дан данас нико не усушћује јавно опрети. У опште се мисли, да се глумац, као уметник, разликује од живописца само тим, што му боја, а од кипара само тим, што му није камен уметничко градиво, него његова особа, његово тело. С тога ме је право чудо снашло, кад сам пре неки дан читao у неком великом немачком листу саставак о драмској уметности, у ком се глумцу просто одриче наслов уметника.

Тај чланак, писан духом, а без страсти, по будио ме на размишљање, које ме, до душе, није довело до уверења, да духовити бечки критичар има право, али ме је ишак уверило, да ми немамо право, ми, који на зло употребљујемо велику реч „уметност“, не знајући доиста, да то чинимо често на штету самој хваљеној уметности. Довело ме до уверења — не да глумац није уметник, него да има глумаца много, а уметника мало.

У нас прецењује се глумац на рачун песников. Песник, увек уметник, има на позорници тек друго место, а уметничком славом слави се обично у првом реду глумац. Мало који песник новијега времена може да доживи ту славу, коју постигну велики глумци, којима је песник дао сваку реч, којаих је прославила, којима је песник прописао, шта имају чинити на позорници, кад им ваља доћи и отићи, када стати и сести.

За то, ако се и не слажемо с назором поштованога критичара, да глумац не може бити уметник, мислимо, да не ће бити с горега, ако се осврнемо на прилике, које би помогле нашој драмској уметности да процвета. Јер држимо, да је најтежа запрека томе, што драмски песник

у нас не налази саразмерне потпоре, награде и подстизања за своју уметност.

Кад год се говори о драмској уметности, добро је погледати на Француску, где су позоришне прилике збиља најсavrшеније уређене. У Француској су позоришни песници главни носиоци интереса, што га народ има према позоришту као огњишту уметности; и док имена пешника живе у устима народа до века, глумац ужива поштовање и према заслузи велики углед, али свагда иза пешника, на другом месту. С тога у Француској ваљан глумац, жељећи довинути се до неумрле славе, постаје пешником, а глумац и пешник заједно далеко је славнији од самога пешника. Томе има тако лепих и по себи занимљивих примера у повесници француске драмске уметности, да не можемо пропустити, а да не споменемо барем један, и то најеклатантнији, пример.

17. фебруара, као на дан смрти великога уметника Молијера, слави се сваке године у „Théâtre français“ позоришна светковина, која те дира у срце. Прво позориште француско светкује успомену свога утемељитеља његовим делом, које је Молијер мало пре смрти додотовио, у ком је главну улогу уметнички приказао и у ком је пуним драмским ефектом изговорио последње речи уметника, који се растаје од света. То дело, као што је познато, јесте „Силом болесник.“ Пишући Молијер ову шаљиву игру, беше и сам тешко, али не „силом“ болан. Силан напор пешника, управитеља, редитеља и глумца са свим је свладао његову и онако већ ослабелу природу. „Силом болесником“ чини се да је хтео своје болеве затомити или их барем ублажити, излажући их порузи света, јер он, коме

је и самом требало толико лечничке помоћи, руга се лечничкој вештини, и пише најразузданiju сатиру лечничко знање и приказује силом болесника, премда беше прави болесник.

„Арган“, јунак молијерове лакрдије, живи у својој бољетици. С њом леже и устаје, око ње се бави дању и ноћу и њу управо љуби; јер да је не љуби, лако би му било одрећи је се, по што је њу само себи уобразио. Овај смешни јунак не ради и не мисли друго, но како, тобоже, да ублажи своје уображене патње. Непрестана употреба тај званих „кућних средстава“, саветовање с ученим лечницима и лекарима, то му је сав посао. Ово је најсмешнија позоришна фигура, што се само даје замислити; по њему шаљива игра постаје правом лакрдијом. Молијер је све могуће себи дозволио, желећи постићи комичан утисак. Но то је сасвим наравно, да у драми, у којој јунак непрестано мисли и ради око бољетище свога тела, мора бити говора нешто и о сталним средствима и стројевима, који помичу или заустављају пробаву; — а „naturalia non sunt turpia“, мишљаше ваљда Молијер. Према томе спадао би молијеров „Силом болесник“ у „низоземску школу“. Ипак уз ове раскалашне црте има „Силом болесник“ и такових комичних поједности, које су од финијег градива, шта више главни мотив и сатирично решење комедије (болесник буде наиме тим излечен, што га његови дају производи за доктора медицине) без сумње показује виши правец, који се диже изнад обичне лакрдије.

Али онај, који познаје живот и рад песника и глумца Молијера, видеће у „Силом болеснику“ још много више: не само да ће му одрећи значај просте лакрдије, него ће у њему опазити и становиту трагичност. Ко може замислити све прилике, у којима је „Силом болесник“ настао, све прилике, у којима је приказиван и како је приказан, и ко га је први приказивао, — тога ће управо растужити ова разуздана веселост. Онај ће се „Силом болеснику“ престати смејати, који се несрћом при представи сети, да је ту комедију писао прави болесник на час пре смрти своје, да је умирући први пут одиграо улогу силом болесника.

Дана 17. фебруара 1673. беше „Силом болесник“ тек трећи пут приказан. Већ пре подне тога дана позвали песнику и глумцу „Силом болесника“, тако, да су га његови пријатељи молили, да то вече одустане од глумљења. Молијер их не послуша, јер није хтео — како извешћује његов први животописац — сиромашним члановима позоришта ускратити обећану им дневницу. Скупљо је све слабе сile у једну и глумио — бог га знао, с каквим осећајем и којом бољом — храбро, до свршетка. Ту у последњем призору, у ком Арган набавља докторски шешир, сile му малаксале, грозна игра свршила се. При последњем „југо!“ (присијем) ухвати га грч, те се присиљеним смешењем трудио, да сакрије смртно трзање својих удова. На треће питање није више могао присећи. . . .

(Наставиће се.)

ЖИСТИЋИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Сан и јава“. Историјска драма у 3 чина, од дра Милана Јовановића, приказана 18. јануара 1882.)

Види се, да овој трагедији фали свршетак, II. део. Трагедија се мора свршити са катастрофом, а ова се свршује са заплетом, обртом, перипетијом. Ја не знам за што се меродавне личности устежу, да изнесу и II. део на позорницу. Ја се сећам, да је тај део даван само један пут, и то још године 1874., кад је и први пут приказан, и онда смо имали потпун, округао утисак, који доцније нисмо имали никад. Сад заостаје нама само фрагментаран утисак, и сви, који не знају за други део, излазе из позоришта као велики знак

питања, јер осећају да радња није довршена. — Још имам нешто да приметим, што се те драме тиче, а то је сам наслов. У трагедији треба свагда да је наслов конкретан, пошто се и сама трагедија са врло конкретним стварима бави, никако пак апстрактан, као што је у овој. Шта је то сан и јава? То може значити свашта, а не мора баш то значити, што хоће да значи. Тој би трагедији доликовao и. пр. наслов: „Гроф Кенигсмарк“. Такав је наслов дао и Павле Хајве својој трагедији, која се бави баш тим истим предметом, којим се бави и „Сан и јава“. А такав је наслов наговестио био и Ф. Шилер, који је такође тај предмет хтео да обради, али га је смрт изненадила, те нам је оста-

вио само костур и неке белешке и упутства о тој трагедији.

Наша трагедија, „Саа и јава“ биће позната публици српској. Штампана је и у „Летопису“, књига 118., год. 1875. О лепоти њеној не ћу много диванити, доста је кад се каже, да би се и Шавле Хајзе могао дочити овом трагедијом; његова је лоша и није се одржала на позорници. Много доприноси, наравно, и приказ глумаца. Ја сам гледао за време ове, садашње сезоне, врло одушевљено играње наших глумаца, а глуме по себи нису вредиле ништа. Оне су више писане за глумце, него за остали свет, јер се у њима може глумац јако истаки. Да је тако, видио се и при глуми „Der Anwalt“, коју је писао садашњи први немачки глумац г. А. Сонентал; он је улогу, коју је за себе писао, одиграо мајсторски, али је глума пала. У опште морам рећи, да је овогодишњи репертоар већином врло слаб, добрих новости скоро никаквих, а што се испод прашине извадило, не вреди ни оне воде, којом се прашина са прстију опрала. Да видимо те глуме: „Лаворика и просијачки штап“, „Језуита и његов питомац“, „Путници“, „Човек без предрасуде“, „Звонар богословични цркве“, „Бертрам морнар“, „Две сиротице“, „Париска спротиња“, „Окаљано поштење“ — а те би се све ђутуре могле бацати до врага, и на њихово место изнети једном глуме, које имају смисла. Та кад се већ учи, нек се учи што честито, а не онако тек само — „срдцепарајуће“.

Кад ће већ једаред доћи куга на те глупаве глуме, па да их збрише са лица земље и нас од њих ослободи!... Та битност позоришта не лежи само у представљању, већ ту треба гледати и на оно, што се представља. Школе мора бити, али треба и да дође време, кад се положај испити.

О самој представи „Сна и јаве“ имам само похвално да се изразим; шта више, за гдекоје представљаче морам рећи, да су ме баш изненадили. У првом је реду г. Д. Ружић. Он је уметник у пуном смислу речи; његов „Кенигсмарк“ је сјајни доказ томе. „Софију“ приказала је гђица Ленка Хаџићева; она ме је изненадила. Ја сам до сад научен, да видим од ње само стереотипне обликe, да је чујем говорити гласом једним истим и то у високом, танком изразу, који се скоро свада приближује неком плачном инсансирању; али тог вечера није било ништа од обичне Ленке. Као да ју је величанственост те улоге извукла из досадашњег колосека, тако је је поентирила скоро сваки тренутак. Улогу „Софије“ може гђица Л. Хаџићева на сваки начин међу своје најбоље рачунати. А то није само моје мњење. Херцега Виљелма приказао је г. Р. Поповић; ја држим, да ће га по други пут боље приказати; био ми је као нешто скучен, као под неким притиском. Улога је та важна и тешка, њој се мора глумац са свим приљубити, мора се у њу уживити, ако је рад да створи из ње нешто ваљано. Херцегињу Елеонору приказала је гђа Д. Ружићка врло лепо и нежно; оно свето, узвишене материјале осећање извела је заиста природно и одано. Густ г. А. Лукић заслужује наше признање, тако исто и Јурго г. П. Добриновића. Остале су улоге мање, али су приказане са свим коректно. Публика је овог пута — штаг-

bile auditu — одала достојну пошту глумцима, јер су је запста заслужили. Та ће представа бити сјајна тачка у историји нашег народног позоришта

М. С—ћ.

П О З О Р И Џ Т Е .

* („Костим-бал“ у корист набавке одела за „Перу Сегединца“.) Познато је, да је „Матица српска“ на прошлoj годишњој скupштини досудила награду од 500 фор. из фонда накнадног трагедији Лазе Костића „Пере Сегединца“. Да би се тај изврсни позоришни комад могао приказати на нашој позорници, договорише се неколико родољуба овдашњих, те приредише „костим-бал“, од кога ће се чист приход употребити за набавку гардеробе за тај историјски комад. Догађај, што га је пе-сник у драми обрадио, забио се у некадашњој помори-шкој крајини године 1735, те с тога је за представу ну-жно и одело из онога доба, а нарочито неколико официрских и катанских одела из тадашње српске милиције. Рачуна се, да ће то одело стати око хиљаду форината. Да се управи позоришној у неколико олакша набавка тога одела, радио се живо на томе, да се држи не само забава на ту цел, него да поједини родољуби и сами зго-тове по које одело за тај комад, да га употребе на за-бави, па да га онда поклоне позоришту. С радошћу мо-жемо констатовити, да се у приличној мери постигло и једно и друго. На игранци, истинा, није било толико публике, колико се могло желити, али је ипак пало при-лично прихода. Од проданих улавница пало је 257 фор., а од добровољних прилога 81 фор., свега 338 форината. Кад се од те свете одбије трошак, то остаје 190 фор. чи-ста прихода. Осим тога друга је знатна корист то, што је позориште добило на поклон пет красних и скупоце-ничких костима, на име: четири одела за народне капетане некадашње поморијске крајине, све богато сребром изве-зено и искићено, и једно свилено архијерејско за митро-полита (Вићентија). Свако капетанско одело с појасом, опасачем и калпаком вреди преко 80 фор., а митрополит-ско преко 100 фор. Поменута 4 капетанска одела покло-нили су ови родољуби: А. Хаџић, Јован Грчић, Коста Рајић и Никола Петровић из Ст. Павове, а архијерејско Никола Димитријевић. Сви ти костими веома су се до-пали на игранци, а публика се дивила њиховом сјају и красоти. Осим тога могло се на игранци видети још не-колико лепих, укусних и богатих костима (одела), осо-бито женских. Било је ту свакојаког шаровитог руха, а одела: српског, јуначког и грађавског, малоруског, тур-ског, немачког, француског, черкеског и т. д. И наши чланови позоришне дружине били су костимирани у разноврсним облицима. Било је и гостију из околице, као из: Сентомала, Титела, Ст. Павова, Ст. Футога, Жабља и т. д. Игранка је текла бујно и весело, тако, да је сваки с ње задовољан отишao кућа.

Ради набавке осталог костима, што је нужно за при-казивање „Пере Сегединца“, купе се још добровољни при-лови, те се тако надамо, да ћемо на скоро угледати „Перу Сегединца“ у светлој новој одори на српској позорници.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

37. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИЛАТИ 27.

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 19. ЈАНУАРА 1882.

С НОВОМ ПОДЕЛОМ УЛОГА ПРВИ ПУТ:

ПУКОВНИК ОД ОСАМНАЕСТ ГОДИНА.

ШАЉИВА ИГРА У 1 ЧИНУ, ОД МЕЛВИЉА, С НЕМАЧКОТ ПРЕВЕО Л. ТЕЛЕЧКИ.

ОСОБЕ:

Јулије, маркез плем. Креки	М. Рајковићка.
Лефоше, мајор	Лукић.
Хенрик плем. Блансеј, потпоручик	Димитријевић.
Октавије плем. Блансеј, потпоручик	Банковић.
Жоли Ђер, сержан	Динић.
Брен Ђ Амур, капрал	Станојевић.
Флопар, учитељ маркеза Јулија	Ружић.
Ернестина, ћи мајорева	Б. Хадићева.

Официри и војници из редовите Божолоа. Слуге маркезове. — Збива се у Лилу год. 1760.

ПРЕ ТОГА:

ДОКТОР РОДИЋ.

ШАЉИВА ИГРА У 1. ЧИНУ, НАПИСАО ПРЕМАРЕЈ, ЗА СРПСКУ ПОЗОРНИЦУ ПРЕРАДИО Ј. ЂОРЂЕВИЋ.

ОСОБЕ:

Герик	Ружић.
Цексон, фабричар	Лукић.
Мара, његова ћи	Л. Хадићева.
Артур, адвокат, њен заручник	Банковић.
Едита, њена собарица	Ј. Поповићева.
Слуга	Рашић.

У среду 20. јануара: „ЦИГАНИН“. Позоришна игра у 3 чина, с певањем и играњем, написао Е. Сиглитети, посрбено Ј. М. Шимић, за срп. позорницу удеоио А. Хадић, музика од А. Милчинског.

Болује: БОСИЉКА ХАЦИЋЕВА.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 И ПО САХАТА.